

1757, 46

10

2. D. B. V.

3, 80.

654

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA

DE

BANNO IVDÆORVM

QVO

SECVNDVM LEGES S. R. I. LIBERAE CIVITATIS

AD MOENVM FRANCOFVRTENSIS

RES AMISSAE VEL FVRTO ABLATAE

RESTITVTO PRETIO

RECVPERANTVR

VVLGO

VOM IVDEN-SCHVL-BANN.

AD S. LXXXI DER NEVEN IVDEN-STAETTIGKEIT.

QVAM

IVSSV ET AVCTORITATE

MAGNIFICI IVRECONSULTORVM ORDINIS

PRO LICENTIA

SVM MOS IN VTROQVE IVRE HONORES

ET PRIVILEGIA DOCTORIS

RITE CONSEQVENDI

PVBlico ERVDITORVM EXAMINI

EXPONIT

HIERONYMVS PETRVS SCHLOSSER

AD MOENVM FRANCOFVRTENSIS

SOCIETATI TEVTONICAE DVICALI QVAE HELMSTADII FLORET

ADSCRIPTVS.

DIE XXIIIX IVLII clolcccLVII.

*Consultifs. Dom.
D. Fickio pie
offert Auctor.*

ALTDORFI NORIC. STANNO HESSELIANO.

DISSEPTATIO INAVGVRALES IVRIDICA

DE

BANNO IVDAEORVM

ED MOENVM FRANCOVRENSIVM
RES AMISSAE VET FVTO ABLATAE
RESTITVTO PRTIO

RECVPERAVIT

VOM IVDEN SCHVL-BANN

AB DER NEN IVDEN-STATTE

MAGNIFICI IURCONSULTORVM ORDINIS
IVSSET AVTORITATE

PRO LICENTIA

SVMMO IN VROQVE IRE HONORES

ET PRIVILEGIA DOCTORIS

PUBLICO EXAMINIVM EXAMINI

NIERONVMVS PETRVS SCHLOSSER

SOCIETATI TIBONICAE DOTALICAE HELMSTADII HONORIS

AB EGRIPTVS

MDCCCXXXII

§. I.

E speciali Banno Iudaeorum, speciminis inauguralis loco, pauca dicturus, non inanem aut superuacaneum facere mihi videor laborem, LECTOR HVMANISIME, si praemissa quadam Iudaeorum Moeno-Francofurtensium, inprimis vero eius, quae vulgo *die Stättigkeit* audit, legis, historia, ad altiora viam mihi sterno, non qui velim verbosos commentarios facere, sed ut eo plenius omnia, quae tradentur, intelligi ac percipi possint. Pleraque etenim leges, historia speciali destituta, nauscam potius mouent lectoribus, quam adpetitum. Sed ne quis totum me campum istum, spaciosum, vastum, immensae magnitudinis, exaraturum credat, paucis, pro virium nostrarum tenuitate, a prima origine earantum repetere constitui, quae ad rem nostram adprime faciunt. Omnem Iudaeorum si cui volupe est scire historiam, adeat Virum, quem Patria nostra progenuisse gloriae sibi ducit maximae, PERILLVSTR. DOM. HENR. CHRIST. L. B. de SENCKENBERG. S. C. Maiestatis Consiliarium in summo Imperii tribunali aulico, longe famigeratissimum, qui, in elegantissima *de Iuribus ac privilegijs dorum*

Introitus.

illatorumque in concursu creditorum tum in genere tum in specie
 quoad mulieres Iudaeas, commentatione, plenissimam, pro
 ea quae tantum Virum ornat, eruditione, historiam exhibet.
 1) Nos Francofurtensia paululum illustrare tentabimus. At
 at, ignoscas CANDIDE LECTOR, iam in limine huius qualis-
 cunque dissertationis ignorantiam profiteri cogor, eamque
 profundam. Sed quid vis faciam idoneis monumentis de-
 stitutus? Quando, et quibus ab oris aduenerint in urbem
 patriam Iudaei, ignoramus. Tam confusa omnia, tam per-
 plexa, tam incerta, ut vel ipso Ariadnae filo duce ex isto
 labyrintho egredi vix, ac ne vix quidem, speremus. Est
 certe, qui saeculo iam VI Francofurti fuisse Iudaeos con-
 tendit, Vir de ecclesia patria optime quondam meritis
 B. DOM. IO. GEORG. GRAMBS 2) animarum, dum viueret, in
 vrbe Patria pastor vigilantissimus, at, nullo quod vincit
 nequeat fultus argumento, in contentum nos rapere haud
 potuit. Istud vero ambabus, ut aiunt, largimur manibus,
 Iudaeos iam ante saeculi IIX annum XCIV 3) domicilium
 sibi

incerta
 primi iu-
 daeorum
 in patr. ad-
 ventus
 tempora.

- 1) Cap. in primis II.
- 2) In exerc. Acad. sub praesidio B. DAVID. CLODII de *Synagogis Iudaeorum* Gissae, MDCLXXXII habita, C. VI § 9 p. 47, ex qua dissertatione haec sententia in immortalis LERNERIANAE familiae ornamentis, B. DOM. ACHILL. LERNERI *Chronic. Erf.* P. I L. I c. 43 p. 554 migravit. V. sis B. IO. IAC. SCHVDT. Gymnasii quondam Patrii Rectoris fidelissimi, Viri cum de omni re literaria, tum de Iudaica in primis egregie meriti, *Jüdische Merckwürdigk.* L. IV. C. I.
- 3) Conf. et hic B. SCHVDTIVM l. c. et, quem honoris causa nomino, Virum Consulcissimum et elegantior Doctrum

DOMI-

sibi in alma patria Ciuitate fixisse; eoque lubentius largimur, quo magis Ciuitatis iam tum splendorem, Iudaeorum. que insignem lucri cupiditatem considerantibus, veritati accedere haec nostra sententia videtur. Reliqua indefinita omnia, eruditorum conjecturis relinquimus.

§. II.

Nec multum nostra interest, an quo praecise tempore aduenerint in urbem patriam Iudaei, sciamus. Sufficit nunc ibi esse, quorum de iure solliciti sumus, oportet. Misfa igitur faciamus illa, et statum potius Iudaeorum, quae De statu Iudaeorum disquisitio plus habet utilitatis, consideremus. Verum enim vero, eo meliori vt omnia ista fiant ordine, ternis periodis ternum Iudaeorum statum proferamus, et (I) Qualis fuerit ante CAROLVM glor. m. IV? (II) Qualis sub isto Imperatore? et (III) denique quid memoratu digni, post ipsius obitum, circa Iudaeos contigerit, videamus. multiplex tempus.

Ab eo fere tempore, quo Germaniam nostram ingressi sunt Iudaei, iuris erant regii, 1) fisco Imperatorum obno- (1) ante CAROL. IV.

A 3

xii,

DOMINVM D. IO. PHILIPPVM ORTHIVM, qui famigeratissimus ICTus vinculo consanguinitatis nobis iunctus, tanta iam fauoris sui erga nos, et benevolentiae specimina dedit, quae ingrati animi reos nos facerent, si publice ea celebrare superfederemus, *in seinen Anmerkungen vber die Franckfurter Reformation I. Fortsetzung p. 106.*

- 1) confer consummatissimi ICTi DOMINI D. IO. HEYMANNI fauoris ac praeceptoris nostri multis nominibus colendi, *Initia iuris politicae Germanorum § CCXII*, quem libellum, pro insigni, quo omnes liberalium artium cultores complectitur, fauore, necdum totum typis scriptum, nobiscum communicauit Cui merito iungimus Lipsiae ornamentum, ILL. GOTTOFR. MASCOVIVM *de sensu Iudaico.*

erant serui
fiscalini.

xii, serui, proprii, poterant donari, vendi, et quod ad venditionem via est, oppignorari, vel, alio quocunque ad transferendum dominium habili titulo, in alium transferri.

2) Hinc Imperatores saepius vocantur: *Obriste und Richter, denen die gemeine Iudischheit ohne Mittel*, h. e. solis, *zugehörig*: Hinc CAROLVS Aug. ait: *Wenn auch alle Iuden mit Leib und Gut in unsere Cammer gehören*, h. e. Camerae, seu fisco nostro viuant obnoxii. Hinc et ipsi Iudaei, etiam post tempora aureae Bullae, licet rarius, *Kammerknechte* 3) audiunt. Ne vero istum titulum praerogatiuam quandam, et prae ipsis

ciuibus praecminentiam concedere Iudaeis credamus, quod, nescio quo ausu, olim quidam statuebant, quos re-

feratos videbis in B. CHRISTIANI WILDVOGELII dissertatione *de Iudaeorum receptione et tolerantia*. 4) Non enim honorabile cubiculariorum in aula Imperatoris munus sustinebant,

quibus id potius officii datum erat, vt, tanquam publici vsurarii, pecuniam colligerent, imperatorisque et statuum imperii

2) Non destituitur exemplis historia, vide sis PERILL. DOM. L. B. de SENCKENBERG in *comment. de iur. ac priu. dot. illator.* etc. C. II. §. VI. Quasi vero nullum nos haberemus quod producere possemus exemplum. Ipsa Iudeorum Moeno - Francofurtensium Historia cum oppignorationis, tum venditionis exhibet exemplum, de quibus § qui sequetur, agendum nobis erit.

3) Vox ista *der Kammer Knechte* diuerse a diuersis latine red-dita. Hi *camerae seruos*, illi *cubicularios*, alii aliter. Fallor, aut optime totam vocabuli vim exhausterunt, qui *seruos* illos adpellant *fiscalinos*. Ceterum videas de hac adpellatione H. L. GODOFR. DAN. HOFFMANN. in *Comment. de aduoc. Imp. Iud. Sect. III. §. XIII.*

4) Thef. VII.

perii fidei inferrent, ad quod negotium, tunc inprimis, quum Christianorum vix vllus mercaturam quaestuosam exerceret, nati plane videbantur. Haec in genere de Iudaeis dixisse sufficiat, restat adhuc, vt de nexu AMPLISSIMUM SENATVM inter, et Iudaeos, qualis ante D. CAROLVM IV fuerit, pauca dicamus. Concedimus, ancipitem esse disputationem, interim tamen, quis, quaeso, nullam in immorigeros Iudaeos competiisse SENATVI iurisdictionem, adfirmare audeat? Credibile potius est, leges iam tum quasdam praescriptas fuisse Hebraeis, imo, ipsius tolerantiae legis natales, in hac temporis periodo, quaerendos esse, putauerim, Ne vero maiorem, quam fas est, fidem exposcere nobis videamur, quae in hanc sententiam nos tulerint argumenta, subnectamus. Dicit nempe CAROLVS IV in tabula oppignorationis, de qua iam iam sumus loquuturi: *Wir wollen auch das nyemand dieselben Iudden besament oder besunderen soll laden, noch eyschen an geistliche noch an vverntliche Gerichte, noch für vnser Gerichte, noch für vnsern Obersten Camerer, noch für vnser Hoffrichter, oder für nyemand, dann hat yne ymand icht zu zu sprechen, der sol Rechts von yne nemen für vnsern Schultheissen vnd Scheffen zu Franckfurt am Gerichte vnd anders nyrgen, als von Alder gevonnliche ist gevvesen, Lude oder ysche sie daruber ymand, es vvere vweye oder vvere es vvere, an vvas gerichte das vvere das en sollen sie nicht verantvverten.* 5) En! prouocat his verbis Imperator ad antiquitus receptum morem, ad antiquam consuetudinem, quam de nouo nunc petit et confirmat. Nec exigui quoque momenti sunt, quae antiquitatem huius iurisdictionis sat clare demonstrant, ANNALES DOMINIC. COLMAR. ad annum MCCXCII, ex quibus huc fa-

iurisdic-
tio
Senatus.

5) Confer et hic Virum de iure patrio egregie meriti-
sum DOM. D. ORTH. I. Forts. p. 117.

facientia transcribere volumus: "Francofortenses expensas a rege electo petunt. Moguntinus obligauit pro rege castra et villas pro XX millibus Marcarum. *Rex exactionem in Iudaeos tentauit, sed non potuit, resistente Sculteto Franckfordiano.*" Fal-
lor, aut haec omnia mirifice stabiliunt sententiam nostram, et ius quoddam, aut iurisdictionis speciem quandam iam tunc habuisse SENATVM Patrium luculenter demonstrant.

§ III.

Nolumus aliis, quae Iudaeos aluere, ciuitatibus, idem in Iudaeos ius negare, et credimus potius, quum nullum quod exceptionem parere potuisset, Patria habuisset priuilegium, vbique in Germania, et omnibus, simile quoddam ius competiisse. Sed nostri non est de hoc iudicare, qui relictris ceteris, Moeno-Francofurtensium solum Iudaeorum historiam, qua fieri potest breuitate, delineare in animo habemus. Haec vero erat rerum iudaicarum, ante CAROLI IV tempora, conditio, haec rerum facies. At nunc,

(II)
sub CA-
ROLO IV.

fert animus mutatas dicere formas,

oppigno-
rat Iudae-
os,

sub pacto
antichri-
seos.

vendit,

Ad illud scilicet ordo nos ducit tempus, quo, moderante imperii fraena D. CAROLO IV, status Iudaici notatu dignissima mutatio contigit. Oppignorauit hic Imperator anno saeculi XIV quadragesimo nono Iudaeos, vt verba tabulae sonant, *gemeiniglichem — reich vnd arm, die iezund da sind oder hernach dorkommen mögen, samenthafft besundern, ihr Leib vnd ihr gut,* AMPLISSIMO SENATVI Ciuitatique Francofurtensi 15200 obulorum libris, Pfund Heller, ea lege, *dass sie zu der Stadt gehö- ren eigen vnd sonst niemand versetzt seyn sollen, mit allen Nu- tzen Gefallen vnd Dinsten, oder wwie sie ihrer genesen koennen,* adiecto itaque, quod antichriseos adpellari consuevit, pacto. Postea vero, anno scilicet MCCCLXXII idem gl. mem. Im-
pera-

perator, eosdem Iudaeos, olim iam pignori datos, 6000 flor. vrbi Patriae, integra tamen sibi reuicione, vendidit, et quaecunque ipsi competebant iura, in SENATVM Ciuitatemque Patriae transtulit. Nunc ergo proprio iure possidebantur Iudaei, nunc SENATVI Ciuitatique, ab omni specialiore cum Imperatore nexu liberi, viuere obnoxii.

§. IV.

Sic rem narramus, LECTOR HVMANESSIME, fulci praesidio ^{dubia.}
 Viri Consultissimi DOM. D. ORTHII, legum Francofurtensium Interpretis vt prudentissimi, sic felicissimi. 1) Sed non omni dubio caret narratio nostra. Sic enim in tabulis, quas exhibet, Vir, cum de omni, tum in primis de patrio iure egregie meritus PERILL. L. B. de SENCKENBERG in *Sel. iur. et Histor. Tom. VI*, venditos legimus: *vnser Halbtheil der Iuden das vuir da habenn.* Quid? ergo non omnes venditi? ergo non de omnibus, non nisi de dimidia quadam parte hic sermo est? Augent, et mirifice augent hunc scrupulum S. C. Maiestatis Dominis Commissariis, praeteriti saeculi primis temporibus, lite tum SENATVM inter et Ciues orta, a Delectu Ciuium, *bürgerlichen Ausschuss* dicto, exhibitae literae supplices, 2) quibus inter alia et hoc insertum: Imperatorem alios adhuc Francofurti Iudaeos habuisse, maioribus forte nominibus sibi obstrictos, eosque, anno demum MDCCLXXII, rogantibus id Francofurtensibus, reseruata tamen sibi reuicione, vendidisse. Anno dein MDCCLXXVI ter centum adhuc florenos, in pignus constitutum, fuisse numeratos. Ad hoc quod attinet, nescius quo fonte hauserint illa Deputati Ciuici, quod respondeam nil habeo, licet limpidum illum fuisse mihi perluadere nequeam. Primum vero scrupulum ita eximi

B

- 1) *Anmerk. 1 Fortf. p. 108 et 109.*
 2) *V. sis Diar. Histor. Francof.*

posse crediderim : Duplex erat 3) anno MCCCLXXVII, et iam ante, Iudaeorum genus Francofurti. Moguntini, quos pleno iure, consentientibus Imperatore et Imperio, ab Archiepiscopo Moguntino emit 4) SENATUS PATRIÆ, Anno MCCCLIX; et Imperatorii, de quibus hic nobis est sermo. Hæc Moguntinis opposuisse videtur Imperator suos, *seinen Halbtheil*, ita ut Moguntini Imperatoris dimidiæ parti respondeant. Corroborant hanc, qualemcunque sententiam, ipsius Imperatoris verba, dicentis : *Unser Halbtheil der Iuden, das wir da habenn*, non: *das Halbtheil vnserer Juden*. Et eo magis in istam feror sententiam, quo minus vnquam ita scriptis publicis, id tempus tangentibus, huius dimidiæ partis mentionem iniici, animaduerti. Inspeci, quorquoc inspiciendi facultas mihi data est, omnia diplomata, 5) nec in vno, nisi de omnibus Iudæis quidpiam inuenire potui. Iuvat quaedam huc

3) CELEBERR. DOM. D. ORTH. l. c.

4) Iudæi Moguntini hodie ita sunt mixti cum Imperatoriis, et quos Iure cum statibus Imperii a CAROLO V communicato, (v. Ref. Pol. MDXLIIX, MDLXXVII tit. 20. B. KNIPSCHILD. L II c. 30 n. 4 aliosque, quos vide sis ad legatos in DOM. D. IO. DAN. PESCHMANNI diss. *de Iudæo creditore. Altdorf!* MDCCXXXIII.) recepit Patria, ut separari amplius prorsus nequeant. Ceterum omnem istorum historiam specialem intelliges, si a MCCCLIX emtos fuisse scis. Nec de tertio genere, iure scilicet status Imperii receptis, quid dicam. Noctuas enim quis lubens Athenas feret?

5) Exhibet multas, id genus, tabulas, Vir nostra laude longe maior, PERILL. L. B. de SENCKENBERG. *in Sel. Iur. et Histor. Tom. VI Fasc. XII*, et alibi passim. Quibus certe collectionibus quantum luminis Iurisprudentiæ Germanicæ accenderit, dici vix potest.

huc facientia transcribere. Ita in literis, quibus operam fedaturum spondet Imperator, ut Electorum consensus oppignorationi accedat, de A. MCCCXLIX, dicit: *Vnser vnd des Reichs Iuden.* RVDOLPHVS PALATINVS, vt et reliqui Electores, in Consensualibus: *seine vnd des Reichs Iuden.* Porro, quibus, se nemini amplius pignori daturum Iudaeos promittit Imperator, de a. MCCCXLIX: *Vnser vnd des Reichs Iuden.* WENCESLAVS in confirmatione MCCCXC: *die Iuden die bei inen geseffen*, et in reliquis, quae breuitatis studiosus omitto. Quum itaque nullibi quidpiam de dimidia ista parte inuenire potuissem, et in hac re prae laudati DOM. D. ORTHI sententiae subscribere, nullus dubitauit.

§. V.

Venditis hoc pacto Iudaeis, mox fieri non posse re-
 luitio purabatur. 1) Omnes potius, qui sequuti sunt in Im-
 perio CAROLVM IV, Imperatores, omnia rata habuerunt,
 confirmarunt, comprobarunt, cuius rei memorabile exem-
 plum, quod regnante D. SIGISMUNDO contigit, exhibet *Diar.*
Histor. 2) Nec tacendum, anno MCCCCXXXIX quum reluitio ren-
 taretur, opposuisse SENATVM: Opus esse Iudaeis Francofurti
ob Cameram, 3) quae ibi sit, Imperii. Plura collegit exempla
 B 2 CEL.

(III)
 post CA-
 ROL. IV

tentatur
 reluitio.

1) *Anmerck.* l. c. p. 111.

2) p. 78. lit. γ.

3) Varios *Camerae* significatus explicat in glossario CAROLVS du CANGE. Vrbs patria cur Camera vocetur, v. sis saepius adleg. CEL. D. D. ORTH. Tomo, qui iam sub praelo est, publici iuris breui futurus, nouissimo, p. 34 sqq. quem, pro ingenti Tanti Viri in me fauore, hisce laboribus occupato, mecum communicauit. Hoc interim certissimum est, maiori dignitate semper fuisse tales vrbes, et praerogatiuam quandam ex hoc titulo ha-

et a Leopoldo, a quo

aestimantur,

tentatur relictio.

collitur pactum, et Ciuitati adiudicantur.

CEL. DOM. AVCTOR *adnotationum* l. c. p. III sq. quo ablegasse Lectores sufficiat. Vnum tamen illud illibatum relinquere non possumus, quod, moderante fasces imperii D. LEOPOLDO annis MDCLXXX *sqq.* contigit. Illo enim tempore quum grauiissimum gereretur cum Turcis bellum, visum est Imperatori omnes Iudaeos, et, inter illos, Francofurtenses 10000 flor. aestimare, Amplissimoque simul Vrbs patriae SENATVI rescribere, se Iudaeos repetiturum et fructus legitimarum modum vsurarum exsuperantes, postulaturum. Tunc cerneret verpos demisso vultu, tristes, cernuos, SENATVM adire, rogare, petere, flagitare opem et auxilium. Mouit ea res INCLVTVM Patriae SENATVM, qui, missis VIENNAM litteris et deputatis, eo denique rem dirigerent, vt, datis 20000 florenis non immunes solum ab omni collecta pronunciarentur, sed etiam, sublato penitus isto relictionis pacto, pleno iure, et indissolubili modo, SENATVI Ciuitatiq. Patriae adiudicarentur, propriique fierent. 4) Nunc ergo proprio iure, eoque plenissimo, possidentur, et solis SENATVI et REIPUBLICAE, viuunt.

§. VI.

Possent nunc, ni fallor, vt in hoc mihi credas, LECTOR HUMANISSIME, meo quasi iure postulare, quum satis superque pateat ex dictis, plenissimo iure ad Patriam pertinere Iudaeos,

habuisse, vid. ILLVSTR. DOM. IO. DANIEL. de OLENSCHLAGER. Senatoris Patriae meritissimi et optimi fautoris nostri *Geschichte des Roem. Kayserthums in der ersten Helfte des XIV Jahrhunderts* § CXXVIII not. 3.

4) Videas quoque *Cap. nouiss. Art. I § 9. Art X §§ 1, 2, 3, et inprimis 4. Quibus iungas Instr. pac. Osabr. Art. V § 26. Franc. neues Priuileg. Buch. p. 508 sqq. iunge B. PHIL. KNIPSCHILD. de iur. et priu. Ciu. imp. L. M. C. 30 n. 4.*

Iudaeos, omniaque quae habuit Imperator iura, in illam esse deuoluta. Non indiget amplius probatione res nostra, ^{amplius probatur.} Clara omnia. Tamen, vt, si quis residet adhuc, omnem Tibi scrupulum extraham, argumento dicta firmabo. Inualuit mos, qui apud omnes peraeque seruat, vt singuli, qui in ciuilem societatem recipiuntur, homagio quodam ^{Iudaei homagium praestant} ad officiis eo certius satisfaciendum adstringantur. Adstringuntur et Iudaei, in subditorum, (Ciuum enim honorifico titulo penitus interdiciuntur, *neue Juden Stättigkeit*, § 32) numerum recipiendi, et iurant, nulla Imperatoris iniecta mentione, *den Burgermeister, Schoeffen, vnd Rath dieser Stadt geborsam zu seyn.* 1) Nouum quam pleno iure ad Ciuitatem pertineant, qui ius commorandi in vrbe habent, Iudaei, argumentum. Imo, ne nouo quidem Imperatori, capiti et supremo totius Germaniae iudici, homagium olim praestiterunt. En! quam firmiter ista muniant ea, quae in medium protulimus. Hinc, quis tantum nomen nesciat? ILLVST. RO. IAC. MOSER in vastissimo *iuris publici opere*, Tom. IV p. 74 inquit: *Heutigen Tags dörfte vwohl schwerlich irgendwo vblig seyn, das die Iuden dem Kayser huldigen*; postea vero, meliora edoctus, contrarium docet *in den Zusaezen zum II Theil p. 502.* Mutata etenim rerum facies, inprimis quod ad Francofurtenses attinet, 2) et exigenti homagium CAROLO glor. mem. VI, contradicente quidem SENATV, remque

B 3 nouam

- 1) V. *Neue Iuden Stättigkeit* § 1.
- 2) *Zusaeze zum II Theil l. c.* vbi et de Wormatiensibus aliisque Iunge quae, notatu digna certe, idem ILL. DOM. AVCTOR disserit P. XLIII p. 45, inprimis quod ad Francofurtenses. Totam rem enucleatam videbis in IEL. GODFR. DAN. HOFFMANNI, Tubingensis Icti famigeratissimi, *de Aduocacia Imp. Iudaica praesertim de homagio*, doctissima commentatione Sect. III § 32, cui iungas CELEBERR. DOM. AVCT. *adnot.*, I Forts. p. 115.

amplius probatur.

Iudaei homagium praestant

Solis Cofs. Scab. et Senatui.

Olim ne nouo quidem Imperatori,

hodie tamen,

nilo biup

nouam, et hoc modo iniustitiam antea, dicitante, primum praestitum est anno huius saeculi XI. Quod et post illum CAROLO P. M. VII, 3) et qui hodie Imperii fraena moderatur, AVGVSTISSIMO FRANCISCO, postulantibus, iuratum est, ita vt in formula: *getreue Knechte*, et in sponfione: *so wuahr mir helffe Adonai*, dixerint. In receptionis vero iuramento nil plane mutatum est.

§. VII.

Expositis nunc, omni qua fieri potuit breuitate, quae de statu Iudaeorum huc facere nobis videbantur, aegedum LECTOR, paucis adhuc de legibus, quibus reguntur degentes in Vrbe patria Iudaei, dicamus. Equidem hodie non amplius solum, alias

soliti contemnere leges, Iudaicum ediscunt, ac seruant et metuunt ius Tradidit arcano quodeunque volumine Moses;

non suis mere constitutionibus, et, quae postera tempora addiderunt, figmentis, inhaerere liberum ipsis est; nec Rabbini ipsorum constituunt tribunal; sed, necessitate coacti, ciuilibus nostris legibus parere tandem aliquando didicerunt. Olim quidem, primis istis temporibus, quibus, discussa gentium superstitionis caligine, radiare in solis Imperatorum coepit Christi religio, nimium indulserunt odio in Iudaeos Caesares Christiani, 1) Sub his enim, in omnibus causis, quae tam ad superstitionem eorum, quam ad forum, et leges, ac iura pertinebant, sollempni more iudicia

3) V. ILL. MOSERI *Zusaezze* l. c. ubi historiam exhibet.

1) Vide PERILL L. B. DOMINI de SENCKENBERG saepius adleg. commentat. Cap. II. iunge ILL. WOFFMANNI commentat. adleg. Sect. inpr. I et II.

cia adire, omnesque Romanis legibus conferre et excipere actiones cogebantur. l. 8 C. de Iudaeis et Caelicolis. Nimirum dura haec est constitutio, conscientiarum libertati perquam contraria. Qui enim sciens recipit alius sectae homines, id ipsis tribuisse videtur, ut integra habeant, quae ab ipsorum superstitione dependent, nisi expresse fuerint sublata. 2) Hinc et hodie, saeculis, quibus plus fauoris habet conscientiarum libertas, haec constitutio mutata est et reformata. Quid enim? In omnibus hisce negotiis quae ad superstitionem Iudaeorum pertinent, consuetudinibus certe ad maioribus acceptis, reguntur, in aliis vero omnibus, (et nil iustus,) statuario et communi iuribus subsunt, nec vllas sibi leges ferre possunt. Et quidem Francofurti ab omnibus Francos, gum ferendarum potestate, quam vix vnquam habuerunt, excluduntur. Anno iam mcccxxxvi Carolus IV Imperator, Praetori rescripsit Francofurtensi: Ne Iudaei, praetore inscio, legem condere, aut, nisi ipse aequum bonumque credat, iudicium exercere sustineant. 3) In lege vero tolerantiae et quidem § 1, vbi de homagio a recipiendis praestando agitur, ne, nisi *vor des Reichs Gericht zue Franckfurt, oder bey dem Rath vnd vnder anderswo, dann dabies es der Rath oder das Gericht vweist*, ius suum prosequantur, cautum est, leuissimis tantum liticulis 4) exceptis, de quibus vide

§ 98

2) CELEBERR. DOM. D. HEVMANNVS l. c. § CCXV n. 2.

3) *Privil. Buch.* p. 167, coll. Viro LL. Patriae Interprete doctissimo in *adnot.* Tomo noviss. p. 234.

4) Intelliges ipse, Iudaeum contra Iudaeum agere tunc debere, si enim contra Christianum, aut Christianus contra Iudaeum, tunc, teste B. KNIPSCHILD. *de iur. et priu. civ. Imp.* l. II C. 30 n. 4 forum etiam actoris sequuntur Christiani. Hae causae leuijores in *Corp. Conf. March. P. V S. V* p. 140 dicuntur: *die 5 bisß 6 thal. ausmachen.* In Silesia

forum
compe-
tens,

in procef-
fualibus;

politicis.

die Stättig-
keit.

nomen,

§ 98 der neuern Iudensftättigkeit. Quum igitur omnis exercen-
di iudicia potestas inhibita fit Iudaeis, operae pretium puta-
mus, quo in primis iudice gaudeant, paucis exponere. Ex
speciali vero Imperatoris priuilegio, 5) in negotiis ordi-
nem iudicarium respicientibus, iudices habent DO-
MINOS PRAETOREM ET SCABINOS, in politicis vero, uni-
uersum AMPLISSIMUM SENATVM, qui tamen in leuioris
momenti cauffis ad DOMINOS QVAESTORES, dem Recheney-
Amt, omnia remittere solet. Recipiendi quoque coram
hifce DOM. Deputatis in legem tolerantiae seu ordinatio-
nem de Iudaeis iurare tenentur.

§. IIX.

Præcipua vero lex, Iudaeis, vt mores suos ad illius
normam componant, lata, est lex tolerantiae, de qua § ant.
mentionem fecimus, et cuius historiam huic § referuamus.
r) Vocatur in vernacula nostra die Stättigkeit, quod nomen

5 bis 10 flor. EQVES DE FRIEDENBERG. de quibusdam Siles. iu-
ribus. L. I C. X p. 209. De nostra sententia v. § XII
not. 2. num. (H)

5) Priuil. Buch p. cit.

1) Deficiente ista lege Iure statuario et communi Iudaeos
vti § ant. diximus, nisi ex superstitione illorum, nego-
tia dependeant, quae libera illis est reliquenda. Ad
ista vero negotia referimus in primis cauffas caerimonia-
les et sacras, quippe in quibus a moribus nostris maxime
dissentiunt. Limites transgreditur B. KNIPSCHILD. de iur. et
priu. cin. imp. L. II C. XXX n. 31 plus tribuens Iudaeis
atque fas est. Sed instituti nostri ratio plura hac de re
differere prohibet. In reliquis vero, plurimis saltem,
nostris legibus obedire coguntur. Nec hoc loco praec-

cer

a *Stadi* accepit, quod scilicet receptis ius tribuar, in separata hodie, Iudaeorum platea 2) habitandi, sua negotia tractandi, **AMPLISSIMIS**que **ENATVS** patrociniò vtendi fruendi. Quo praecipue tempore prima huius legis elementa sint confata, determinare non audeo. Hoc certissimum est, esse perantiquam, imò iam ante Carolinam oppignorationem valuisse, conicio. (v. § II h. diss.) Prima eius in scriptis publicis mentio occurrit, quantum ad nostram noticiam peruenerunt, in literis 3) **D. RVPERTO** ab **AMPLISSIMO SENATV MCCCCV** missis, sed quis tum natam fuisse legem nostram credat, quum iam, vt de re notissima, loquantur literae? Quin potius nobis certissime sit persuasum, inde ab illa Carolina oppignoratione, neminem Iudaeum, nisi in legem istam, aut similem quandam, fuisse receptum. 4) Licet interim haec ita sese habeant, primum tamen huius legis exemplar, in antiquo quodam Legum codice manu scripto repertum, ex meris fere **SCris** circa annum **MCCCLXXX** publicatis, constat, et, quod ad argumenta, ita congruit cum ea, quae **MDCXIII** typis scripta prodiit, vt vltimam ex prima diceres constaram, C 5) imo

praecipua
quae tri-
buat iura.

Antiquitas,

primum
exemplar

impressum
1613

termittenda, quibus, a variis Imperatoribus accepta, gaudent Iudaei, priuilegia, quae exceptionem a iure communi pariunt.

2) Olim inter Christianos, vt in aliis vrbibus habitabant, iussu vero **D. FRIDERICI III**, peculiaris ipsis platea concessa est. Vide egregium opus *der Anmerck. I Forts.* p. 175. Praelaud. **B. SCHVDT.** P. II Cap. 3; iunge **B. DOM.** de **LERSNER Chron.** P. II p. 809.

3) *Anmerck. I Forts.* p. 117.

4) **DOM.** **D. ORTH.** in *adnot.* l. C.

Historia, 5) imo conflata est. Nam, quum prioribus praeteriti saeculi annis, lite SENATVM inter et Ciues orta, negarent Ciues, Iudaeos amplius esse ferendos, legemque tolerantiae (qua cautum: vt tribus singulis annis expiret, et de nouo redimatur ius habitandi in vrbe, postea vero haec lex recentiori, eaque valida editione est mutata, v. § 15 *der neuen Stättigkeit*) sibi exposcerent, publiceque in domo mercatoria, circumstante multo Ciuium agmine, recitarent; accidit, vt typographus quidam, licibus et rixis natus, nomine *Ioannes Sauer*, vir nouitatis studiosissimus, extortam istam legem, eodem adhuc, decimo scilicet tertio anno, praelo subiiceret, 6) propriaque auctoritate excuderet et diuulgaret. SENATVS vero, contra, pro eo ac debuit grauiter ea omnia molesteque tulit, et calamitatem a Iudaeis, quos triennio tolerantiae penitus elapso expellendos putarunt Ciues, auertere studens, omnia quotquot exstabant exemplaria, publicata, Cancellariae interri iussit. Tum vero atrocissimis minis omnem istam exemplorum vim repetiere Delectus Ciuium, (*der bürgerliche Aufschnus*) eandemque iterum legem contradicente SENATV MDCXIV renouatis praelis subiecere. Tandem vero, sopita publica ista calamitate, qualem in posterum a dulcissima Patria abesse iubeat, qui nos, nostraque omnia aeternis imperiis regit, DEVS T. O. M.! lex haec, quasi

confiscantur exemplaria.

repetuntur.

- 5) Nisi quatenus non nullae leges, schedulis separatis Codici insertis, additae sint, quas in margine notauit B. DOM. SCHVDT. v. *Iud. Merkvv.* P. III N. VI.
- 6) Titulus est: *der Iuden zu Franckfurt Stättigkeit vnd Ordnung, gedruckte zue Franckfurt am Mayn bey Iohann Sauern, Anno 1613.* Historiam plenius tractant Viri nostris elogiis longe maiores, DOM. D. ORTH, I Fortf. p. 119, cui iungas B. DOM. SCHVDTIVM L. VI c. VIII.

quasi seditionis gratia impressa fuisset 7) et diuulgata, per S. C. M. Dominos Commissarios penitus est abrogata, reuocata, proscrip̄ta, nouaque, retentis, quae retineri poterant, anno MDCXVI lata, quae prioribus omnibus (v. §. 116 der Stättigkeit) deroget. Nouissima haec lex, Caesarea Auctoritate conscripta, crebro dein 8) excusa est, et a sequentibus Imperatoribus confirmata. Vltima editio prostat anno MDCCLIII Auctoritate et Iussu INCLVTI SENATVS impressa, sub titulo: *der Iuden zue Franckfarth Stättigkeit vndt Ordnung, wie die im Nahmen der kayserlichen Maytt. geendert vndt verbessert vworden. de anno 1616.* 9) et haec noua lex singulis annis in Synagoga Iudaeorum praelegatur, et eius momenta inculcentur Iudaeis, oportet; quod §. 117 ipsius legis cautum et non interrupto ordine hactenus est obseruatum. Adduntur nonnunquam et aliae ordinationes, rem Iudaicam respicientes, et vna cum tolerantiae lege praeleguntur. Cuius rei exemplum exhibet §. XVI n. (III.)

abrogatur
nouaque
scribitur,

confirmatur.

§ IX.

En! tibi, LECTOR, succinctam huius legis historiam, quae, Caesarea hodie Auctoritate lata, Iudaeorum actionibus norma data est. Ne vero illibatum quid relinquamus, agendum, videamus adhuc de iure reformandi et abrogandi hanc

ius reformandi et mutandi,

C 2

- 7) V. praef. edit. nouiss. *welche bey vwehrenden vnhendeln ohne des Raths Erlaubnißs dadurch den gemeinen Mann desto mehr zu erbittern in Druck spargiret vworden.* Nouissimam hanc editionem inuenies quoque in *Diar. Histor. Erf.* vna cum monumentis historicis.
- 8) v. c. Anno MDCLXI, MDCLXXXII, MDCCXIII, in 4to, MDCCV, MDCCXIII in fol. et nonnullis annis bis.
- 9) Expectamus alias adhuc de re politica Iudaeorum ordinationes, quarum iam proposuit momenta SENATVS Viennamque misit.

legem. Equidem legi antiquiori derogare recentiorem, imo abrogari penitus antiquam, quis nesciat? quis dubitet? Quaeritur hoc loco, non quomodo, sed cui comperat ius mutandi reformandique has constitutiones? Nec: an INCL. SENATV? nos dubitare sinit Reformatio patria, P. II tit. XII § 1 (doch mit vörbehalt, erwelbte unsere Stättigkeit nach gelegenheit der zeit und erheischung der notturffe, haben zu mehren oder zu mindern) quibus verbis expresse mutandi, addendi, detrahendi, reformandi ius sibi referuat SENATVS, nec conuenientius quidpiam rationi, quam facultatem mutandi legem ad eum spectare, ad quem dandi. Deriuant hoc ius Deputati Ciues in *Diar. Francof.* ex priuilegio quodam LVDOVICI P. M. IV. de anno MCCCXXXVIII, quod vero, nisi in Diario isto, adlegatum vix inuenies. At, quid priuilegio opus? Datam a SENATV, praescriptamque legem, sufficiebat; sed hodie, quum Caesarea Auctoritate lata sit illa lex, non ita libera amplius est AMPLISS. SENATVI eius mutatio. Circumscripta paululum et limitata est illa potestas, ita vt non nisi auditis prius Iudaeis, propositione Imperatori missa et accedente confirmatione Caesareae Maiestatis innouari quid possit. 1) Vide clausulam *der Stättigkeit*, iuncta resolutione de anno MDCCXXXVIII, ino. et Imperatores, D. in primis LEOPOLDVS, reseruatam sibi hac clausula ius exercuere, addendo varia et mutando, cuius rei exempla seq. § adducemus.

libere habuit Senat.

hodie limitatum,

Confirmarunt Imp. legem,

amplificat Leopoldus.

§. X.
Memini, § IIX me dicere, confirmatam ab insequentibus Imperatoribus hanc legem; nec confirmata solum, sed et illustrata, et aucta. Confirmarunt illam, DD. FERDINANDI, II et III, D. LEOPOLDVS d. 27 Iun. MDCLXI, D. IOSEPHVS MDCCV d. 7, DEC: quas confirmationes praefaminis loco posterioribus nunquam editionibus praepositas cernes. Amplificata vero, praecipue a D. LEOPOLDO, qui Banno aduersus immorigeros

1) Anmerck, l. c. p. 139.

et nomina contrahentes Iudaeos agere permisit. Non incongruum nobis videtur, de banno speciali acturis, in genere quaedam de banno hic praemonuisse. Equidem antiquissimus est iste coercendi, et officii ut satisfiat, cogendi immorigeros modus. Nomen accepit a *binden* 1) ligare, vincire, hinc in antiquissimis libellis *Band* loco *Bann* inuenimus, et qui in quaerendo eius origines sudant, ad usque Caini aut Mosis tempora multi ascendunt. 2) Nos, qui non, ut mos est, ex aeuo antediluuiano omnia reuocamus, huic quidem sententiae calculum nostrum addere nolumus; nulli tamen dubitamus, primam eius originem in vltima reipublicae Iudaeae tempora ponere, qui scimus, multis a Seruatore nostro retro saeculis, illum iam in vsu fuisse. SELDENVS de Synedr. Iud. L. I Cap. VII, iuncto Cap. XI et XII eius natales in captiuitatis Babylonicae tempora ingeniose refert, putans, quum nullam habuissent tunc Iudaei saecularem iurisdictionem, vsos ecclesiastica in immorigeros censura, quae, restituta illa, remansisset. Versatur imprimis circa ea delicta, in quae nulla poena expresse est constituta, 3) quae tamen censura quadam puniantur, oportet, et est pro grauitate delicti, vel maior vel minor. Triplicem vulgo statuunt Doctores, quorum minimum *Niddui*, medium *Cherem*, et maximum *Scham-mata*, seu *Anathema* dicunt. 4) Alii vero, cum CEL. CONTRA-DO IKENIO, 5) quem et nos sequi malumus, rectius duplicem

De Banno,

Antiquitas.

Duplex

C 3 tan-

- 1) Vid. WACHTER. *Glossar. v. bann.*
- 2) Vid. M. IO. GEORG. BINDRIM *de gradibus excommunicationis apud Iudaeos.* Ienae 1670. cap. I.
- 3) V. IO. CHRISTOPH. GEORG. BODENSCHATZ *kirchliche Verfassung der heutigen Iuden* P. II p. 350.
- 4) Vid. cit. BODENSCHATZ. l. a. iuncto B. IO. LVNDIO *in deneu Iudischen Heiligthümern*, p. 860.
- 5) in *Antiq. Hebr. P. II* Cap. V § 36 p. m. 417. iunge celeberr.

Cherem

Niddui.

tam tum statuunt, Bannumque *Niddui* cum *Schammata* eundem fuisse, contendunt. Non nostri quidem est, tantas componere lites; interim, si quis formulam Banni Cherem rite considerauerit, facile, non dari maiorem, nec dari posse, conceder. Quid enim? Coniicitur in Bannum Sanctorum et angelorum omnium, omnia dira et morbi violentissimi in ipsum euocantur, damnatur, et ab omni cum reliquis hominibus commercio excluso, soli casula, qua latet, procul urbe exstruitur, a regno Dei, et a Sanctorum omnium communione aeternum exul pronuntiatur, adhibitis caerimoniis et solemnitatibus atrocissimis, praelegitur formula in Synagoga, damanatur nomen ipsius totaque domus, cantatur cornu, ut singulis innotescat, extinguuntur cerei, imo et pingua ardenti fornaci imponunt existimantes, ut diuelli amplius nequeat soluta ista pinguedo, sic nec diuelli amplius posse excommunicatum illum a malorum Daemonum consortio, et ut extinguantur cerei, sic et ex vitae libro nomen ipsius deleri, 6) et quae sunt reliqua, quae meminisse horret animus. Quis crudelius quid vel fingere poterit? Accedit adhuc, confundi saepius nomina *Niddui* et *Schammata*, et pro leuissimo poni, quem hi faciunt crudelissimum. Minus atrocitatis habet Bannus *Niddui*, qui vel a priuati arbitrio pendebat, nec ultra 30 dies, quibus elapsis ad 60, et, si nec tum ad frugem redierit, ad 90 dies extenditur, durat. Indicitur nuda declaratione, et nuda quoque declaratione tollitur. Nec ab omni commercio excluditur excommunicatus, versatur in sua domo, vxor et familia libere omnia cum ipso agunt, reliqui quatuor cubitorum spatio ab illo absunt, di-

berr. quondam Ict. CHRIST. THOMASIVM *Wie weit ein Prediger gegen seinen Landesherrn sich des Binde Schlüssels bedienen könne?* p. 38 sqq.

6) BODENSCHATZ p. 353 l. c. LVNDIVS l. c. p. 861.

discit, docet et omnibus iuribus Iudaeorum gaudet.
 7) Hic est leuissimus, et tamen, ut illum effugiant, omnes
 neruos intendunt. Vides ergo, Lector beneuole, non exi-
 guum esse LEOPOLDI istud priuilegium, quo cogere possunt
 Iudaei, nomina contrahentes Iudacos. Sed ut est mens hu-
 mana,

quo copia maior
 Est data, plura cupit;

sic et Iudaei, abusi saepius hoc beneficio, in iudicium iam
 deductas causas, Banno finire, et irrita AMPLISSIMI SENATVS
 coepta omnia facere, tentauerunt, et omni studio, ut Chri-
 stiani Magistratus iurisdictioni sese subtraherent, laborarunt.
 Hinc in AMPLISSIMI SENATVS DOMINORVM SCABINORVM Decretis
 saepiuscule legimus: *dass sie solchen Bann nicht vweiter exten-
 diren sollen, vveder sichs gebühret.* Tandem vero, ne quid
 detrimenti capiat ipsorum Iurisdictione, poposcerunt sibi literas,
 quas reuersales vocant, SENATVS, easque, anno MDCLXII
 acceperunt, quibus terminis iterum includebatur ista pote-
 stas, et licentiae, banni fulmine pro lubitu vtendi, iusti
 ponebantur 8) limites.

§ XI.

Sub talis quoque Banni comminatione, res amissae aut ^{transitus,}
 furto ablatae, restituito tamen erogato pretio, recuperari
 solent. Fundatus est iste modus res suas repetendi in § 81
 legis tolerantiae, cuius verba huc transcribere placet:
*Wann iemand bey dem Iuden-Schul-Kloepfer vmb ein Iuden-Schul-
 Band ansuchen v wird, den soll der Schul-Kloepfer vor allen Din-
 gen* <sup>verba le-
 gis,</sup>

- 7) De differentiis Banni Iudaici et veterum Christianorum
 v. Consummatissimum quondam ICcum B. IVST. NENN.
 BOEHMERVM in *disp. Iur. Eccles. ant. Disp. III § 33 p. 140.*
 8) V. *Anmerk. l. c. p. 139.*

gen fragen: ob er das versetzte Pfandt, wvo es gefunden vviird, loesen vvolle; vvan dann der oder dieselbe das Pfand zu loesen vwillig, vnd auch das Pfand besser, als vier Gulden, so solle der Schul Kloepfer ohne vorwissen vnd zulassung der Burgermeister kein Schul-Band thun, sondern die Personen, so das begehren vor die Burgermeister vweisen, die den ansuchenden auch fürhalten vnd von ihnen vernehmen sollen, vvo das Pfand gefunden vviird, ob sie dann vwillig seyn dasselbe zu loesen. Seynd sie das zu thun erboetig vnd versprechen den Burgermeistern oder ihren einem, dem nachzukommen, alsdann vnd sonst nicht soll das Schul-Band erlaubt vnd vollzogen vverden.

§. XII.

Generalia ad h. § 81. Lex haec non recens vel nouiter est addita, aut primam nouissimae editioni inserta, sed iam ex antiquo isto codice manu scripto in primam de anno MDCXIII editionem, et ex illa tandem in nouissimam migravit, verbis parum, mente antiquitas. legis penitus non mutatis. 1) In antiqua additum cernimus: *Decretum Donnerstags post Aegidii* 2) MDXXXVII. Gaudeas itaque

1) Quod ex collatione adparet. Vix verba mutata dicere audeo, quae vsui potius loquendi, et genio linguae adcommodata videntur, v. g. loco *vvan*, *dafern*, loco *urbietig*, *erböhtig* legitur, et quae sunt reliqua.

2) Non verborenius desumpta est ista lex ex Decreto, quod stilo relatiuo compositum ita sonat: *Solle man den Juden in ihre Staettigkeit setzen, dass sie kein Schulbann thun sollen, derienig, so das begehret, sag dann zuvor zu das versetzt ding zu loesen, vnd vvo die summa dapper, vnd nit gar gering vvaere: so sollen die Juden, ohne vorwissen eines Burgermeisters, keinen Schulbann thun lassen. Ne vero quid relinquamus, paucis adhuc de hoc decreto dicamus: (1) Ipsum Bannum iam iam*

que, LECTOR, contigit nobis esse tam felicibus, ut, quod in aliis frustra saepe quaeritur, prima legis nostrae incunabula, primosque natales inuenerimus! At, ne nimium triumphes, vix euincere quidpiam exinde poteris quam sermonem tum hac de re in SENATU fuisse. Iam ut de re nota loquitur SCtum ut de re, quam in meliorem ordinem reducere cupit. Quando itaque inuenta primum ista methodus? quando? Perantiqua est, et quae forsitan cum ipsis Iudaeis in Germaniam nostram translata. Perantiqua, in cuius natales inquirere est operam et oleum perdere. Interim, si coniecturam nostram audire placet, in fauorem forte mercaturae, cui soli fere Iudaei quondam dediti erant, (v. § II et quem hic adlegamus AGOBARDUM, Lugdunensem Archiepisc. *de insolentia Iudaeor. sub fin. ubi inter alia: quod mercata in Sabbatis Iudaeorum celebrari solita, transmutari praeceperint, Iudaeorumque optioni, quibus diebus habenda sint reliquerint, conqueritur*) haec erogati pretii restitutio concessa est, ut negotia sua eo securiores tractent, nec, quod a rei vindicatione sibi timerent, haberent quidpiam. Quod vel exinde probabilius fit, quod per omnem fere

D

Ger-

iam tum in usu fuisse, vel me non monente, quisquis videbit. Inconsultius quondam egisse Iudaei, et Bannum sine praecua de restituendo pretio admonitione, indixisse videntur, quae res, ingentis litium segetis mater, mutari et reformari debuit. (II) Quaeres: quis compilator ex verbis *dapper 4 florenos* extorserit? Certe et idem quaero. Sed, forte quod ad nos non peruenit, aliud hac de re SCtum existat, consuetudine fortassis introductum, aut ex Decreto quondam intellectum. Quid? quod forte de maiori summa nequibant iudicare Iudaei?

Germaniam olim haec consuetudo, aut hoc forte priuilegium sese extendebat. Sic enim in SPECULO SAXONICO L. III art. VII fin. legimus: *Was der Iude von andern Sachen unuerbohlen und unuerstohlen bey tages lichte und nicht in verschlossenem Hause kauffet, wenn er es selb dritte bezeugen kan, so behalt er sein Geld daran, das er dafür gab, oder darauf liehe, wie er es bewehret, ob es woh gestohlen ist. Mangelt es ihm aber an Zeugen, so verlieret er sein Geld.* 3) Verba certe notanda, et quae ingentem nobis lucem in posterum accendent. Vid. etiam IO. IAC. von und zu WEINGARTEN Fasc. diu. iur. P. I p. 334 Ordin. Furtenf. 4) § 44. Hoc tamen notes, si placet, hodie non amplius valere in Saxonia hoc ius, sed in desuetudinem abiuisse, imo et legibus esse abolitum.

§. XIII.

Caerimonias.

Vt in omni actu legali, maioris auctoritatis gratia, sollemnitates quaedam adhiberi sueuerunt; ita et in hoc Iudaeorum Banno, caerimoniae quaedam et sollemnia, maior vt excitetur in animis spectantium reuerentia, adhiberi solent, quae non praetermittenda duximus. Antea vero quam Bannus vel a DOMINO CONSVLE 1) permittatur, vel a Iudacis indi-

3) V. B. IO. NICOL. HERTH, summi quondam Icti, de subiect. terr. Dist. § 8.

4) quam exhibet Vir P. R. ANDR. VVURFFEL in der Historischen Nachricht von der Iuden Gemeinde in der Hoffmarcke Fürth. p. 20.

1) Iungamus instructionem DOMINORVM CONSVLVM § 74: So oft wegen entwendeter oder gestohlener Sachen oder Pfand, deren Werth über vier gulden antrifft, ein Iudew Schulbann begehrt wird, so soll der Schulkloepfer die Personen an die Burgermeister verweisen, vnd ohne deren Vor-

indicatur, praemonenda est pars impetrans, negotium hoc esse peculiare, et pretium erogatum restituendum; tum quaeritur ab illis, num reddere velint? Quo adfirmato, Bannus dicitur, et a pulsatore Iudaeorum Scholastico, vulgo *dene Schulklopffer*, (seu scholae praefecto, aut Aedituo Iudaico. Nomen habet a pulsando, quod scilicet malleolo ligneo fores Iudaeorum quotidie pulsare teneatur, ut surgant, et prima luce preces fundant, quae superstitio ex verbis Davidis, Psalmo LVII v. 9 ortum trahit, quae verba in Codice Sacro ita sonant: *Excitabo auroram* etc. sed haec in transitu dixisse sufficiat) finita verbi diuini praelectione, dum alii in inuoluendo Sacro Codice laborant, publice praelegi solet.

2) Occupat pulsator aram, seu excelsum in Synagoga locum, *Almenor* dictum, et quae sit res amissa, aut furto ablata, specificè describit, monetque, ut si quis rem emerit, eam restituat, simulque denunciat, pretium grata mente redditum iri. Fit non nunquam, quod ex mera tamen veri domini liberalitate pendet, ut praemium adhuc quoddam promittatur, aut nomen restituentis non iri divulgatum spondeatur, quod vero, in primis vltimum, ab usum redolens, tanquam legibus perquam contrarium, ab

D 2

SENA-

Vorwissen vnd Zulassen kein Schulbann erlauben; Vnd haben auf solchen Fall die Burgermeistere denen Ansuchenden Vorzubalten vnd von ihnen zu vernehmen: Ob sie wann die Sachen oder das Pfand gefunden worden auch willig seyn dasselbe zu loesen, vnd das dafür bezahlte Geld wieder zu erstatten, vnd da sie solches zu thun erbietig vnd dem also nachzukommen versprochen, alsdann ist der Schulbann zu erlauben vnd zu vollziehen.

2) B. SCHVDT. l. c. II *Nn p. 287.

Formula

SENATV nunquam adprobatur. Hoc factio Iudaeus possessor rem vel ipse, vel per aedituum, vel per Aedilem, quem *Baumesfer* vocant, vero domino restituit, erogatumque sibi pretium postulat. Formula Banni ex B. DIETERICI SCHWABII *detecto velo Mosaico Iudaeorum* dicitur desumpta, sed quum, nescio qua, raritate laboret iste liber, non contigit mihi esse tam felici, vt inspicere illum potuissem. Operae itaque pretium duxi, et de auctore et de libro notatu dignissima in notulis adiacere. Formulae huic, quae nuda, eaque specifica descriptione, solito Banno adiecto, absolvitur, stricte est inhaerendum, nec quidpiam facile mutandum. Hinc, quum in causâ S* contra *Wolff Maas* et Sororem *Schânge* MDCCLVI, forte ob furti commissi magnitudinem, (quippe gemmae 1600 thal. pretium adaequantes ablatae fuerunt) alia formula ab isto *Wolff Maas* exhibita fuisset, decrevit AMPLISSIMVS DOM. SCABINORVM SENATVS: 3) *Den Gesuch wegen des anzulegenden grossen Bannes in ansehung dererigen Iuden, wvelche die Iurvelen quaeestionis in Händen oder sonst Wissenschaft haben mögten vvo dieselbe hingekommen vnd dermahlen besindlich vvaeren, iedoch also vnd dergestalt, das ge-*

3) Non tam formulam exhibet SCHWABIVS, quam descriptionem, v. B. SCHVDT. l. c. Interim et de SCHVABIO pauca dicamus; nomen viri erat DIETERICVS SCHVAB, qui relicta Iudaeorum superstitione, anno MDCXIII Paderbornae pio Christianorum gregi adscriptus et sacro lauacro tinctus est. Conscripsit librum, sub titulo: *Detectum velum Mosaicum Iudaeorum, d. i. jüdischer Deckmantel des Mosaischen Gesetzes*, quod opus Paderbornae prodit MDCXV in 4to, Colon. MDCXVI Mogunt. MDCXIX. et sine loco notato MDCLXVI Miror raritatem operis, quum tot sint eius editiones. Scri-

*dachter Schulbann nach der hierzu von dem Jungern Herrn
Burgermeister erhaltener Erlaubnis nicht nach dem sub lit B.
ad acta gekommenen formular, sondern auf die vnter den Iuden
gevvöhnliche Weise durch den Schul klöpfer angelegt vverde.*
Decretum d. 11 Aug. anni dicti.

§. XIV.

Multa contra aequitatem huius Banni, inprimis ab iis, ^{aequitas.}
qui Iuri Romano nimium inhaerent, et neglectis, aut post-
habitis certe Germanorum statutis, ingentia veterum Iure
Consultorum volumina nocturna diurnaue manu voluunt,
in medium proferri solent. Est negotium Iudaeis peculiare,
est negotium Iuri communi contrarium, de quo nil, ne-
que in XII Tabb. LL. neque in ff. scriptum; proscribatur
ergo e Republica Germanica, et ad Garamantes et Indos
relegetur. Quasi vero nil nos haberemus, quod, li-
cet in Iustiniano codice, adoptiuo Germaniae filio, non
proprio, haud reperiatur, sanae tamen rationi conueniat?
Quaesitum est occasione huius § 81: an res erepta, aut furto

D 3

ab-

Scriptio tota in tres partes abit, I de Calumniis Iu-
daeorum, II de precibus eorum et cultu, III de vsura
agitur. Vernacula omnia. Vltimae editioni praefami-
nis loco praemittitur de XII Pseudo Messis narratio. V.
IO. CHRISTOPH. WOLFF. Hamburgensis Ministerii immor-
talis ornamentum, Biblioth. Hebr. Vol. III p. 211 et
Vol. I p. 333.

- 4) Voluit nuper fidem mihi facere Iudaeus quidam, quo-
cum hac de re sum loquutus, non vbique Bannum prae-
legi, sed rem solummodo describi, facta de reddenda
ea adhortatione, interim tamen *Schulbann* dici. Fal-
lor, aut repetenda hic admonitio Alexandri M. Ale-
xandro cuidam data: Aut nomen muta, aut mores.

ablata, Iudaeorum cui in pignus data, vindicari posset. Adfirmant omnes, nec nostrum calculum negamus. Vindicamus rem nostram, vbiunque locorum inueniatur, et in dominium nostrum gratis iterum reuocamus. Hoc vult Lex naturae, hoc disponit ius ciuile, hoc adprobat ius statutarium, nec obstat nostra lex. Sed, quod putarunt non nulli, haec adfirmatio nos non ferit. Hoc tantum quaerimus: an res per Bannum extorta vindicari queat? et hoc, lege nostra fulti, negamus. Vt ingredi hanc viam nemo cogitur, ita et, qui est ingressus, commoda et incommoda connexa ferat, oportet. 1) Sed forsan aliquando penitus extirpare R. V. et semper, licet non fuerit per Bannum extorta res, pretij erogati restitutionem postulare voluerunt, et hoc ausu huic quaestioni ansam dedere Iudaei, quod de Furtensibus ex literis consultatoriis S. V. CAPITVLV BAMBERGENSIS, SENATV Patriae MDCCXXXVI die 2 Ianuarii missis, quas inspicere mihi licuit, colligo, vbi quaeritur: 4to *Ist es onebin bekandten Rechters, quod res furtinae a quocunq; possessore et detentore vindicari possint, vnd solche entfrembdete vnd gestohlene Sachen, ohnensgeltlich restituirt vverden müssen, also dass sich fraget: Ob es bey dero Schutz verwandten Iuden, schafft zu Franckfurt dunnit eine solche Beschaffenheit habe, dass* der.

- 1) Laudamus suffragantem Virum nostris encomiis maiorem DOM. D. ORTH. *Ann. 1 Forts. p. 191. V. Ord. Wormat. de anno MDCIX § 14* verbis: *Waere aber sonst etwas hinter ihnen befunden, so einem andern Frembden oder Inheimischen zuständig vud entwandt, aber ohne Schulbande erkundigt, vnd vvider angetroffen vvaere vworden, solten die Iuden auch dasselbe, es sey ihnen gleich verkaufft oder verfert, ohne vvidererstattung dafur ausgelegten Geldes, dem rechten Herrn zu behaendigen schuldig seyn.*

dergleichen bey denen Iuden sich vorfindende, oder vorgefundene entfremdete und gestohlene Sachen müssen ausgelöst, oder vor Geld wiederum an sich gebracht werden? Sed responsum ab INCLVTO SENATV, rem furtiuam, secundum Iuris communis statuta, etiam a Iudaeo vindicari; quod si vero per bannum extorsio fiat, tunc vindicatione quidem concessa, restituendum esse pretium erogatum. 2) dat. 14 Febr. a. MDCCVII.

§. XV.

At, dubitas forte, Lector, an et ad alios casus, in lege nostra non ita expresse nominatos, Bannus noster extendi et applicari possit. Negabis, et, vt ius, iuri communi, Legibus Imperii, imo, et Reformationi patriae P. II tit. II § 2 ^{an ad alios quoque casus extendenda?} contrarium, quam potest maxime restringendum putabis. ^{obiectiones} Quae

2) Mos est peculiaris circa hanc rem in terris Brunsvicensibus, de quo Vide *Chur-Braunschvv.* L. O. V. G. P. III C. IV p. 442, cuius tenor hic est: Ne emat Iudaeus res furtiuas. Quod si vero res ipsi oblata quaedam fuerit, de qua, num furto ablata sit, dubiter, emat quidem illam, sed praescio officio praetorio, (*mit unsers Gerichts-Schulzen-Amts Vorbevoust*) et literis acceptis, eamque sex menses intactam apud se seruet, nec vendat cuiquam. Hoc semestri spatio, si quis proprietarius rem esse suam probauerit, restituat Iudaeus rem emtam, pretio, et praemio quodam, *einer ziemlichen Nebenbelebniße*, restituto. Sed quis ingens privilegium Banni nostri, prae hac restitutione, aut si maus, vindicatione irregulari, non cernit? Eximitur res per sex menses ab omni commercio, ignava iacet, nulla commoda, nullas vfuras praestat. E contrario, apud nos, res, vsque dum Bannus fiat, est et manet in commercio, nec venditio eius, nisi in fraudem legis fiat, prohibita est.

Quae contra rationem iuris constituta sunt, ad consequentias non esse producendas, inquit PAVLVS: l. 14 ff. de Legibus. Et quid? nonne melioris essent conditionis Iudaei, si et ad alios casus extendere velles hanc legem, quam Christiani, quam ipsi ciues? quum deterioris tamen et dicantur, et esse debeant, et sint. Haec erunt, quibus pro sententia restrictiua militabis, argumenta. Sed, Amice Lector, peculiaris est legis nostrae ratio. Non in aliud quippe inuenta ista methodus, quam, partim vt eo securiores tractent sua negotia Iudaei, partim vt eo citius res iterum restituantur suo domino, qui frustra saepe, vbi sit, quaereret. Rarissime autem talis res pignori constituitur Iudaeis. Quid magis cupiet fur, quam vt re furtiua liberetur? Non iniquum igitur, nobis quidem, videtur, mente et ratione legis probe pensitata, hanc nostram legem ad omnes eos casus extendere, quibus quis de nouo quasi emere, quam rem non possidere, mauult. Nec certe in hoc negotio, licet in aliis quibusdam non dissimulem, 1) melioris sunt conditionis Iudaei, quam Christiani. Quid? ergo et Christianis, et ciuibus restituitur pretium erogatum? ergo et inter illos rei vindicatio cessat? Regulariter, vt iam diximus, nec inter nostrates, nec inter Iudaeos. Sed, quis quaeso negare poterit, iniri posse cum Christiano, (modo ne ipse fur sit, aut sciat rem esse furtiuam) pactum, de pretio

1) Promisit in eleganti *de Iudaeorum Moeno Francof. conditione duriori prae Ciuibus ac incolis Christianis* DOM. D. GOTTLIEB ETTLING. aliam de meliori Iudaeorum conditione disquisitionem, quam cordatus quilibet mecum auidè expectat. Dum ea prodeat vide B. DOM. D. IO. IODOC. BECKII, Antecessoris in hac Academia famigeratissimi, tractatum vtilissimum *de Iur. Iudaeorum.* C. V, VI et passim.

tio erogato, re reddita, restituendo? ut negotiorum gestori, qui ab interitu rem seruaret? nonne valebit lex ista priuata? quis iudex nullum pronunciaret tale pactum? unde solemnis ista formula: lubens pretium soluerem, modo res mihi reddatur? rei vindicatio est beneficium, cui renunciare nemo nequit. Atqui vero, en tibi LECTOR! talis contractus intercedit inter possessorem Iudaeum et Dominum vindicantem seu proprietarium, stipulatione adhuc solemni et Domini Consulis auctoritate intercedente, cui, se restitutum pretium, promittit. Quorsum vero ista disputo, quum lex mihi sit, quam opponere negantibus possem, lex omnem rem definiens, sed non scripta. Minime certe sunt mutanda, quae interpretationem certam semper habuerunt. l. 23 ff. de LL. Optima legum interpretis, consuetudo, in nostram, aut nos potius in ipsius abimus sententiam. Mille sunt, quae, si opus ducerem, longo ordine huc possem transcribere, praecudicia. Videbis aliquot in Doctissimi Domini Interpretis legum Francofurtensium Tom. I p. 131, quibus, multas ob causas memoratu dignissimum illud, in causa S* contra *Wolff Mans* et Sororem adhuc iungimus de anno MDCLVI, quae licet in secunda instantia adhuc pendeat, hoc tamen sufficienter demonstrat, etiam in causa furti, suam hunc Bannum vtilitatem habere. Vides ergo, rationem huius legis suadere extensionem, vides leges, re ipsa extendisse; quis de hodierno dubitet vsu?

adlegantur
Praejudicia.

§. XVI.

Bannus igitur ille, praescripto et legitimo modo indiget, rem suam vindicantem ad soluendum pretium adstringit. Haec regula est. Sed nulla est sine exceptione, dicunt. Excipiuntur et hic casus quidam, in primis tres, quos enumerabimus. Non impedit ergo R. V. iuris communis Bannus noster, (1) si ipse restituens fur sit aut gratis acceperit.

si gratis
Pre. accepit.

E

Pretium enim erogatum, non rei, restituendum venit, et quid vis ei restituam, qui nil perdidit, qui nil dedit? In *Wormatiensi Ordinatione* cautum legimus [ne quidem si a fure emerit Iudaeus, sciens, pretium ipsi esse restituendum, sed, aut vindicationi faciat locum, aut iuret, se bona fide emisse.

§ 14. Quid Francofurti? vbi omni cum furibus commercio interdictum Iudaeis? § 69. Particeps certe fit furti, nec quidquam lucrabitur. Imo si veritas aliter euinci non possit, quis iurandum Iudaeo neget? modo adsint probabiles rationes Iudaeum in emtionis contractu furti conscium fuisse, hinc et si post bannum emat, furti necessario conscius, R. V. locum iterum faciet. (II) Si dolo vsus, Bannus vt indictus fuerit, operam dedit, v. c. si rei vindicationem metuens, procurauit bannum, vt, restituto pretio, aliquid saltem habeat, quod sibi sit solatio. Accidit talis casus anno

si dolo
bannum
procurauit.

MDCCLIV, quo Iudaeus quidam *Herz Fabrgass* rem iri vindicatum metuens, eo causam deduxit, vt Bannus fieret. Quo indicto, omnia statim reddidit, pretii sibi restitutionem, suo quasi iure, postulans. At, quum demonstratum a domino vindicante fuerit, Iudaeum notitiam iam ante Bannum susceptum habuisse, (inprimis vero quia erogati pretii restitutionem dissimulauit) decretum in **AMPLISSIMO SENATU**: Vt acceptam pecuniae summam restituat, expensas ferat, et decem imperialium mulctam solut. d. 18 Apr. d. a.

si res non
est in com-
mercio Iu-
daeorum.

(III) denique: Si res quam restituit in earum numerum pertinet, a quarum commercio excluduntur Iudaei. Quum enim §§ 65, 69, 70, etc. *der Stättigkeit*, varia excipiantur, quae Iudaei nequeunt emere: iam ex ipsa legis prohibitione patet, ea omnia gratis esse reddenda. Restitutio enim erogati pretii est beneficium legis, quod frustra implorat, qui contra leges peccat. Pertinet etiam huc priuilegium anno MDCXX ab **AMPLISSIMO SENATU** limbolariis, *den Possamensirern*, datum,

quo

1) quo Iudaeorum commercium in sericis limitatum est. Verba priuilegii sunt: *Soll den Iuden mit allem Ernst — verbotten seyn, einige Orsey, Neapolitan, oder Gemuesische noch andere Seyden, so nicht inchartiret, sondern ihnen, Iuden, in strengen zugebracht, oder Chartenweise mit ihnen, Iuden, zu vertauschen gebracht wird. weder von Meistern, Gesellen, noch Jungen annehmen oder kauffen.* Et quo minus dubites, an talis res vindicetur, audias finem huius articuli: *bey Verlust derselben Waare, obs auch gleich durch einen Schulbann offenbahr würde, benben vorbehaltener Straffe.* Licet vero in casu speciali, anno MDCXXX transactum fuerit inter limbolariorum ordinem et aediles Iudaeorum, ab AMPLISSIMO tamen SENATU eodem anno d. 12 Martii decretum: *sonsten aber die Handvercks- Articul, so viel sie die Iuden betroffen, der Stättigkeit so jährlich in der Gassen verlesen wird, eingerucke, und mit verlesen vverden sollen.* Quis ergo, confirmato eodem anno priuilegio, ex casu speciali, non standum amplius dictis, adferuere audeat? Scimus contra ea, quotannis adhuc in Synagoga Iudaeorum hunc articulum praelegi, Iudacosque, ne contra illum peccent, sedulo admoneri.

§. XVII.

Disputationem nunc adgredimur, quae in diuersas saepius partes agitata, praetermitti hoc loco nequit. Duae scilicet proponuntur quaestiones, de eo quod re per Bannum extorta, fieri debeat. (I) Quaeritur: an possessor Iudaeus, et ab illo fur, seu qui pignus dedit etc. sit nominandus, (II) an erogatum precium iuramento sit manifestandum? Tentatum quidem saepius, semper contradicentibus Iudaeis, et communem, ut sit, querelam exinde facientibus. Quid lex? in lege nihil cautum, nihil decitum. Contigit talis casus

II Quaest.
1) an auctor nominandus?
2) an pretium iuramento manifestandum?

E 2

1) V. Handv. articul. art. 6.

negat Do-
min. Auct.
adnot.

casus iam anno MDCLXXX d. 30 Aprilis, quo esse omnino iurato manifestandum erogatum pretium, in AMPLISSIMO SENATU decisum est. Verba decreti haec sunt: *Dass die Gestohlene Wahr so lange im Verbott zu lassen, bis der käufer die aydtliche manifestation, vver selbige ihm zu Hauß gebracht, und wie hoch er sie erkaufft, gethan haben vvirtd.* I) At opponit huic praecudicio CELEBERR. DOM. AVCTOR *adnotationum ad Reformationem Patriam*, aliud idque recentius praecudicium, de anno MDCCXXV d. 17 Sept. quo creditum ait in AMPLISSIMO DOMINORVM SCABINORVM SENATV: Nullo modo cogi posse Iudaeum, vt semet ipsum et alium prodar, tale quid Iudaeorum caerimoniis contrarium plane, nec in tolerantiae legibus vllibi esse dispositum; porro, imputent sibi, et de se querantur, qui hac methodo vsi sunt, si quid non tam grati acciderit, et hanc quidem sententiam rationi legis magis convenientem putat Consultissimus Dominus Auctor. Quid enim? inquit, est peculiaris illa methodus res suas citius recipiendi, cui nil, quod palmarium istum finem retardet, addendum. Quodsi vero nominare auctorem, pretiumque iuramento firmare deberet, haberet certe Iudaeus, quae retardare possent restitutionem, argumenta. Prima porro huius legis ratio est, ne quis semet ipsum prodere, aut specialiori inquisitioni ansam dare teneatur; hinc et naturae negotii negans sententia conformior quam adfirmans, quae, quod beneficium datum est, in onus ingens transformat.

S. XIIII.

1) Exstat B. DOM. RASORIS, Syndici Patriae meritissimi hac de re responsum de anno MDCLXXX manu scriptum, quod inspicere nobis licuit, qui adfirmanti sententiae subscripsit.

2) V. I Band p. 130 sqq.

§. XIIX.

At permittat Consultissimus Dominus Auctor Commentarii, si in re indefinita, et quae in diuersas partes agitari potest, in aliam sententiam transeo. Non id vano fit contradicendi, aut elatae laudis cum Tanto Viro dimicasse, aut vituperabili quodam docendi studio, a quibus omnibus, qui me nouerit, longe sciet esse alienum; sed solummodo ut et quae nos putamus,

ut si

Coecus iter monstrare velit, paucis adiiciamus. Verum enim vero, contraria magis mihi ridet sententia, quam quae, largiente id ipsum Consultissimo Domino Commentatore nostro, iuri naturae et Imperii legibus conformior videtur. 1) Nihil enim acquitati magis consentaneum, quam ut vel maxime Iudaeorum in abnegando fingendoque pretio cupiditati obuiam eatur, et omni modo veritas eliciatur.

Aere minuto,

Qualiacunque velis Iudaei somnia vendent.

Iudaeorum fidei, et, ut, nescio quis, qui in suppleendis Plauti fabulis sudauit, ait:

nostra aetas non multum fidei gerit,

omnia essent relinquenda, in qua parum praesidii, si famae, temere vix nascenti, credimus, inueniretur. Praecipua ratio, quare Iudaeus rem reddat, in religioso superstitionis vinculo, in Banno, qui non restituentem, sic ut ymbra corpus, sequitur, quaeratur oportet. Banno coactus, non sua sponte, inuitus, non volens reddit; hinc retardare negotium

E 3

aucto-

1) l. c. p. 130.

auctoris nominatio vix poterit, quum ex solo Banno, quem iuramento magis horrent Iudaei 2) pendeat. Interest reipublicae, fures nosse, vt praecauere sibi ab illis possint Ciues, imo ipsi Iudaei, nil periculi cernentes, subornare possent pessimos homines, vt furrupiant, vt furentur pretiosas res, ex quarum furto vel lucrum percipiant, vel nullum certe damnnum sentiant. Anlam praebere commercio inter Iudaeos et fures, expresse, et in omni statuto, interdicto. Prodere ergo potius se et alios cogantur Iudaei, dent speciali inquisitioni locum, quam vt vel minimam salus publica iacturam faciat, et ciuitas fures alat, Iudaeos et nostrates, qui in hoc banno praefidium sibi quaerant. Lex indeterminatum reliquit, determinetur ergo. Suppletur ex lege communi, suppletur ex naturae legibus, suppletur ex iure Imperii, suppletur denique ex ipsa tolerantiae lege § 57: *uuehre es auch, das einiger Iudt oder Iudin ohnrvissend also auf solche ihnen zugebrachte Sachen geliehen oder gekauft hette, der oder dieselbige sollen auf der Herrn Burgermeister begehren, denienigen so ihnen solches zu haus gebracht anmelden vndt nakmbafft machen, beygemelder Straff*, quae § licet de Banno nostro non agat praecise, tamen, fallor, aucthocce negotium egregie declarat. Eadem ratio est secundae quaestionis. Iudaei pro luitu augere pretia possent et quod lex expresse negat, emolumentum aliquod capere; nec dubito facerent. Non est, quod obitias auctoritatem Banni, cuius et nos h. § mentionem fecimus et quam plus reformidant, quam iuramentum. Dimicantur hoc tulo, sed arcu perquam remissio. Sic enim in *Iessel Shulkloepfers unterthänigem Bericht* de anno

ad Hdam.

man I de
Jesup

MDCLXXX

2) adseruit istud *der Schulkloepfer Iessel*, in pro memoria d. d. 2 Febr. 1680.

MDCLXXX d. 2 febr. legitur: *Mancher Iudt wann er hierzu gehalten seyn sollte, wurde den Kauf lieber Verschweigen als offenbahren*, notatum ibi, a B. Domino Syndico RASORE, ni fallor, video: *vbi igitur manet religio Banni?* Sed licet ea, vt Iudaei gloriantur, sic se haberent, Bannus tamen nihil operari poterit. Sub Banni enim religione nil nisi restitutio rei, non pretii manifestatio desideratur, hinc quid operari posset?

Iurato metuum tibi credere testi,
 inquit IUVENALIS, quid iniurato? Sed euoluamus, vt meliuscule ea declarentur, aliarum prouinciarum statuta et ordinationes. Vicinior *Hassia* primas teneat. In *Capitulatione Iudaeorum Hanouien- sum de anno MDCCXXXIX* § 32 inter alia cautum: *Iedoch wollen wir in Faclden da der Stadt Franckfurth angehoerige etwas verlohren, oder auch, da ihnen etwas gestohlen, vnd vnsern Iuden zugeheimschet waere, sie aber dessen sichere Wissenschaft nicht haben koennen* (nam si hoc, R. V. locus esset v. § XVI) *wegen restituierung des dafur ausgelegten Geldes, bey der Widerberausgab, wie auch bey nicht mehr befindlichem Versatz, oder Verkauf bey vnsern Iuden, es auf die nemliche Weise gehalten haben, wie unsere Vnterthanen vnd angehorige in dergleichen zu Frankfurth gegen selbige Iuden gerichtet werden, dergestalt, das solche mit Vnschuld vnd vnrwissenheit erkaufft gestohlene Gut den Franckfurther Eigenthums-Herrn nicht ebender soll restituirt werden, biss vnsern Iuden das erwveislich ausgelegte vnd aufgewandte Geld zuvorderist wider erstattet seye.* En! quem principem testem tibi producam, CANDIDE LECTOR! Non enim tam de suis hoc loco disponit, quam de Francofurtensibus, quibus, iure retorsionis vsus, rem non antea restituendam disponit, quam restituto dem erwveislich ausgelegten vnd aufgewandten Geld, ergo et Francofurti demonstratur

probatur
 ex aliarum
 prouinciarum
 legibus.

et

et manifestetur erogatae pecuniae summa, opus est. Qui vero aliter id fieri potest, quam per iuramentum? Licet enim detexerit furem Iudaeus, et uterque in pretio conveniat, quis non metuat collusionem? Hinc et B. RASOR in responso ad legato inquit: Wolte man nun gleich ihnen hierinnen gratificiren, wiewohl ich nicht sehe, das es de iure geschehen kann, so wurden jedoch benachthabte Fürsten und Herrn, wann ein Fall, welcher ihre unterthane concerniret, vorkommt, sich daran nicht binden lassen, weil es iuri communi zuwieder, in der Stättigkeit nicht befindlich, und also auch mit keinem Kayserl. privilegio manuteniret werden kan: wollte man es aber allein gegen die Burger gelten lassen, so werden dieselbe auch in diesem Stück deterioris conditionis seyn als die Fremden, ja gar als die Juden, dann kein Christ auf erfordern dergleichen, etiam medio iuramento an Tag zu geben mit recht sich weigern kann. In ordinatione Wormatiensi de anno MDCXIX: gegen Erstattung ihres ausgelegten Haupt-Gelds (welches sie, mit leiblichen Eyd, behaupten und beweisen sollen.) Conueniunt ordinationes Praegenfis, 3) Oppolienfis, 4) Furtenfis, 5) reliquae. Sed, ne quid amplius de Francofurtensi, dubites, edoceant, quid iuris sit apud nos, praecudicia, quorum nonnulla adducamus. Nittur B. DOM. RASORIS responsum praecudicio de anno MDCLXXII d. 17 Iunii; nos de alio, quod anno MDCLXXX. accidit, et de quo extat responsum RASORIANVM, § ant. diximus, sed opponit Dominus Commentator noster suum, de anno MDCCXXV d. 27

ratiborg
münch
einbor
sigel
und

et ex praecudiciis.

- 3) V. VVEINGARTEN fasc. diu. iur. P. I p. 334 in Cod. Ferdinando — Leopoldino — Iosephino — Carolino p. 255.
- 4) Opplisch und Ratibor. fürstenthümer, art. 54 von Iuden.
- 5) Citatum DOM. VVÜRFFEL p. 20 § 34.

d. 27 Sept. et aliter sensisse DOMINOS SCABINOS (quod ita fortassis intelligendum, fuisse quosdam DOM. SCABINORVM, qui in dicendis sententiis dubitauerint paululum) adlerit. Nichilo tamen minus eodem illo anno, sed in alia causa, firmiter inhaeserunt huic sententiae AMPLISSIMVS DOMINORVM SCABINORVM SENATVS. Quum enim tunc ope huius banni stola nigra restituta fuerit, et scholae Iudaicae aedituus XI primum thaleros posceret, sufficere dein nouem (En Iudaeorum fidem!) diceret, conclusum in AMPLISSIMO DOMINORVM SCABINORVM SENATV, dass furohin, wann durch einen Schulbann die gestohlene Sachen wider heraus kommen, der Schulkloepffer den Käufer anzuzeigen, dieser aber, wann es der oder diejenige, so bestohlen worden, verlangen würde, eydlich zu manifestiren gehalten sein solte, wie viel er vor das gestohlene Guth bezahlet habe? Zumahlen einige praedicia bey Herrn Schultheiß vnd Schöffren vor Jahren allschon desfalls ergangen, vnd hiebeuor allschon solche Eydliche Manifestation vor billig, recht vnd nöthig erfunden vworden. de die 28 Dec. MDCCXXV. Sic et in adleg. S* contra Wolff Maas et sororem Schöngge, et de anno MDCCXLI d. 19 Iun. in causa E* contra den Schulkloepffer, decretum, in quo vltimo 6) notamus verba: eydlich, bey der Thora in der Iuden-Schule zu bestaerken. Haec, et alia, quae forte longo ordine adlegare possemus, praedicia, quae vero, quum in conscribendo Tomo I occupatus fuisset Consultissimus DOMINVS D. ORTH nondum exstiterunt plurima, satis monstrant, quid hodie circa istud negotium iuris sit in alma Patriae Ciuitate.

F § XIX

6) Hac causa etiam de sportulis decisum, sic, vt, si Iudaeus confirmaret pretium, E* expensas ferat, sin minus diceret, exsoluat illas Iudaeus. Sic et nunc in tali casu iudicandum erit.

§. XIX.

quid si non
restituatur?

Diximus haec tenus, BENEVOLE LECTOR, de eo, quid iuris sit in casu si restituerit Iudaeus rem tantam aut pignori sibi datam; sed facile intelliges, non omnem tamen esse religiosum, ut rem reddat. Quid tunc? quid si, lucri cupidus, velet potius, et abscondat rem, cuius in banno restitutio postulatur? Certe, nullum est dubium, rem, si restituerit verus dominus, tanquam ab eo, qui introducto pro se beneficio vi noluerit, vindicari iterum posse, nulla erogati pretii restitutione facta, imprimis quum primarius finis, citior rei restitutio, effectu destituatur. At haec poena hinc est composita? Quid censes? Est negotium, quod Consulari Auctoritate, quam Iudaeis nefas, geritur. Nec inultum hoc erit, sed arbitrariae subiicietur poenae. Erunt is in Banno Iudaeorum, qui, tanquam morbidum pecus ob violatam religionem, a praecipibus illum arcebunt et ob laesas leges violatamque Dominorum Consulium Auctoritatem, vel corporis poena, vel mulcta arbitraria idem coercetur, quae, licet expressa in § nostro non sit, ex generali tamen legis tolerantiae clausula et ex ipsa legis notione euinci poterit. Quid? quod poena in aliis ordinationibus (ut statuta ex statutis explicemus) expressa legatur, v. c. in Capit. Hanov: Auf den Fall aber, das Schulbann gethan und das verlohrene und gestohlene Guth von ihnen verschwiegen, und nicht angezeigt, dannoch aber bey einem unter ihnen gefunden worden wuere, soll solche person es nicht allein herauszugeben schuldig, und ihres ausgelegten Geldes verlustigt, sondern auch uns ihres Meyn-Ayds und Stillschweigens halben zu gebühlicher Straff vnachlässlich verfallen seyn. Par est ratio Iudaeorum Francofurtensium; nam et hi in legem tolerantiae iurant, et, si nihil igitur ad sit amplius, periurii tamen poenam dent.

dent. Explicemus porro ex lege ciuili, secundum quam
 extraordinaria poena locum haber, quotiens nulla est legi-
 bus definita Vide GOTHOFRED. adl. 1 § 1 ff. de *effractoribus*
et expilatoribus et quum malum actionis hic habeas, cur
 malum passionis non infligatur?

§. XX.

E contrario vero, et Iudaeo, si precium restituere re-
 cusaret impetrans, beneficia legum competunt. Poterit,
 dum acceperit pecuniam, rem retinere, quod iam in prae-
 iudicio de anno MDCLXXX adprobatum, verbis: *alsdann vvo*
der Klaeger C N* das vermittelst Aydts angezeigte Kauff Geld*
innerhalb Monats Frist ihme nicht restituiren würdt, dem
Juden das gekauffte Guth zu verkauffen vnd des ausgelegten Geldts
halben sich bezahlt zu machen zugelassen seye, das vbrige aber in
der Cantzley deponirt vverden soll. Poterit et proprietarius
 de re restituenda cautionem pascere, et breui, gaudent
 omnibus beneficiis iuris. Consultius interim, vt omnes am-
 bages euitentur, credimus, si, vsque dum ambobus sit sa-
 tis factum, res apud DOMINVM CONSVLEM deponatur, qui
 pretio accepto suum vnicique tribuet.

beneficia
 iuris Iu-
 daeo re-
 linquenda.

§. XXI.

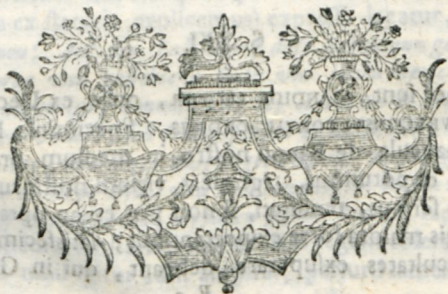
Et haec sunt, CANDIDE LECTOR, quae, ex Decreto MA-
 GNIFICI IVRECONSULTORVM ORDINIS, Speciminis Inaugura-
 lis loco, paucula de Banno nostro in medium proferre et
 voluimus et potuimus. Ignoscas virium nostrarum, quas
 imbecilles scimus, tenuitati, si non pro eo ac optamus, de-
 sideriis Tuis maiora forte exspectantibus, tatisfecimus. Scis,
 Quot difficultates exsuperare debeant, qui in Germanici

Epilogus.

legibus, heri aut nudius tertius excoli coeptis; explicandis, operam suam collocant. Mirandum certe, iura patria tam diu intacta quasi et inculta fuisse, quum amplissimis commentariis adscititia iura illustrata et explicata videamus. Quid vero? *Nos nunquam ciues Romani facti, sed Germani adhuc dum censetur*, inquit PERILL. DOM. L. B. de SENCKENBERG. in *Methodo Jurisprudentiae App. III § 61.* Resinquamus igitur subsidiaria, et ex vberissimo patriarum legum fonte vnusquisque hauriat. Superemus difficultates, remoueamus obstacula, laboremus, pro virili quisque, vt patriarum legum prudentia euoluatur et explicetur. Non est in Germania nostra bonarum legum penuria, habemus constitutiones prudentiae laude Romanis ne latum vnguem cedentibus; sed incultus haecenus ager, et in posterum incultus manebit nisi patriae suae quisque statuta explicet. Haec si consideraueris, laboribus nostris aequi bonique consules memor trici istius, Poetae:

Est mihi pro facto saepe, quod esse potest.

F I N I S.

Iam SCHLOSSERVS abit, mea lux, mea magna uoluptas:

Sed laudum titulis condecoratus abit.

Illud triste quidem: quid enim sit trisius illo,

Quo delectaris, mox caruisse bono?

Hoc uero laetum: quid enim sit laetius illo,

Cui cupis, hunc summa laude uidere uehi?

Summa (mereris enim) de TE praeconia Ciues,

Summa Patres edunt, et probat ipsa Themis.

Scriptio docta docet, docet et defensio prompta,

Quam uere de TE talia fama canat.

Quin immo, SCHLOSSERE, TVVM, DOCTISSIME, pulcher

Finis Museum rite coronat opus.

IVLIA docta TIBI fauit, TE noster amauit

Pindus; nam fueras magnum utriusque decus.

Pascitur in magnis liuor. Sed plura referre,

Nil opus est: uirtus se probat ipsa TVA.

Sic doctrina simul TVA, magno parta labore,

Se probet omnibus, et praemia digna ferat.

Sic Patriae gratiae, Patronis atque PARENTI

Redditus ILLVSTRI, commoda mille cape.

Sic TIBI, quae tentas, feliciter omnia cedant;

Ex uoto semper res age, uiue, uale!

At me SCHLOSSER! semper meminisse iuuabit:

Deliciarum quis dememinisse queat?

PRÆNOBILISSIMI DOCTISSIMIQUE DOMINI
CANDIDATI, FAUTORIS et AMICI CERTISSIMI,
COMMENSALIS SVAVISSIMI, HONORIBVS MERITISSIMIS

L. M. Q.

ACCINIT

D. IOH. BARTHOLOM. RIEDERER,

SS. THEOL. P. P. ET DIAC.

G

PRAE-

PRAESTANTISSIMO
DOM. CANDIDATO

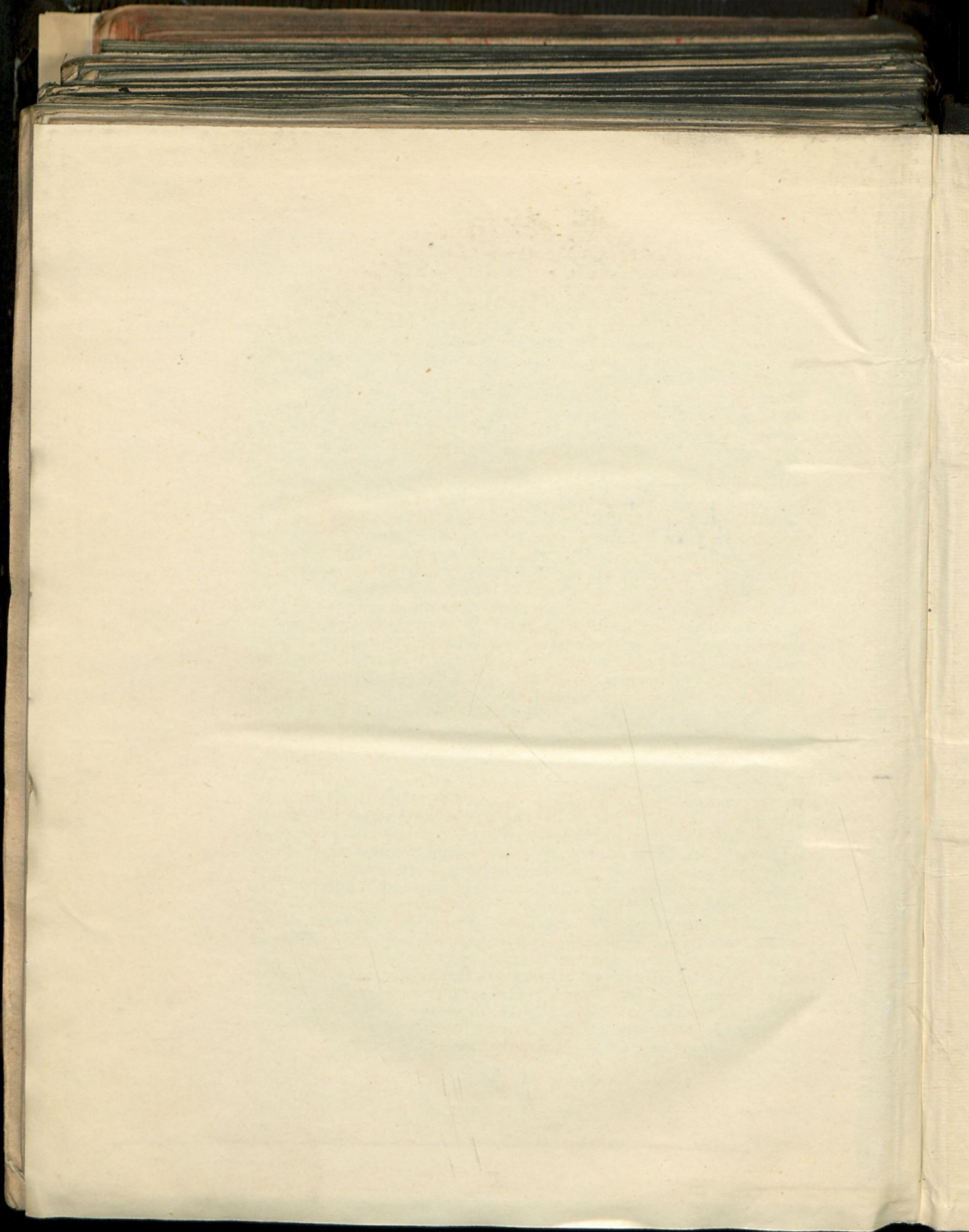
S. P. D.

IO. HEVMANNVS, D.

H. T. COLLEGII ICTORVM DECANVS.

Ad summos artis nostrae excelsae honores contendenti tibi, ORNATISSIME DOM. SCHLOSSERE, cum lubens opem fero, tum ex animo gratulor plaudoque. Quis enim uerecundius umquam tanta praemia petiit, quis reportauit honestius? Praeclara naturae bona earumque rerum, quas fortuna suppeditat, copiam ita ad uirtutis usum conuertisti, ut et aequalibus insigne praeberes exemplum, et optimi cuiusque amorem tibi facile conciliares. Virtus, probitas, integritas in candidato magistratus requiri solet, ait TVLLIUS, aeternum Romanorum decus; in quo si qua praeterea est ars, facile patimur. Tu uero CANDIDATE POLITISSIME, cum non morum tantum probitate longe excellas, uerum etiam artium ingenuarum iurisque scientiae studia sedulitate summa excolueris: maxima Themidos decora propediem pariter ac olim magistratus iure tuo capies. Si nulla opinionum uanitas, si nullus iuuenilis aetatis error, si nullae uoluptatum illecebrae te in laudis cursu remorari potuerunt; quam iucunda rerum pulchre gerendarum spes praelucet in posterum! Deum O. M. precor, ut contentione magna, maxima illustris Domini PARENTIS tui (cui omnes boni prosperitatem perpetuam ardentius exoptant) merita, assecuturus, almae ciuitatis patriae salutem tuis quoque consiliis, officiis, studiis tuearis, fulcias, augeas, bonisque tua uirtute partis, perfruaris quam diutissime. Vale et ad ardua ita enitere, ne nostrae consuetudinis obliuiscare. D.

VI Kal. August. clolcccclvii,

Altdorf, Diss. 1756-60

56.

1757, 46

10

Q. D. B. V.

3, 80.

659

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE

BANNO IVDAEORVM

QVO
SECVNDVM LEGES S. R. I. LIBERAE CIVITATIS
AD MOENVM FRANCOFVRTENSIS
RES AMISSAE VEL FVRTO ABLATAE
RESTITVTO PRETIO
RECVPERANTVR
VVLGO

VOM IVDEN-SCHVL-BANN.

AD S. LXXXI DER NEVEN IVDEN-STAETTIGKEIT.

QVAM
IVSSV ET AVCTORITATE
MAGNIFICI IVRECONSVLTORVM ORDINIS
PRO LICENTIA
SVM MOS IN VTROQVE IVRE HONORES
ET PRIVILEGIA DOCTORIS
RITE CONSEQVENDI
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
EXPONIT

HIERONYMVS PETRVS SCHLOSSER
AD MOENVM FRANCOFVRTENSIS
SOCIETATI TEVTONICAE DVICALI QVAE HELMSTADII FLORET
ADSCRIPTVS.

DIE XXIIX IVLII cloIdccclvii.

ALTDORFI NORIC. STANNO HESSELIANO.

*Consultijs. Dom.
D. Frickio pie
offert Auctor.*

excoli
adum
quum
xplica
acti,
de se
linqu
m fo
s, r
vt pa
on est
us co
em c
incul
laec
lesm
quod

V I

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

WIM

Farbkarte #13

B.I.G.